

RANGTASVIR MASHG'ULOTLARIDA RANGLAR BILAN ISHLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Rajabov Ulug'bek Nurillayevich

Kamoliddin Behzod nomidagi

Milliy rassomlik va dizayn instituti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10659239>

Annotasiya. Ushbu maqolada Rangtasvir mashg'ulotlarida ranglar bilan ishlashning o'ziga xos xususiyatlari va ahamiyati haqida, rangshunoslik qonun-qoidalari, ijodkor oldida turgan vazifa va uni qay tarzda bajarishni yo'l yo'riqlarini ko'rsatib berishga harakat qildindi. Rangtasvir mashg'ulotlarida ranglar bilan ishlashning uslublari o'rganib chiqilgan. Mazkur mavzuni to'liq yoritishga qaratilgan bu maqola bo'lajak rassomlar o'zlashtirishi lozim bo'lgan rangshunoslik qonun qoidali haqida yoritilgan, shuningdek, amaliy ishlashga o'rgatish usullari kabi masalalarga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Soya-yorug', kontrast, rangshunoslik, gamma, rang aylanasi.

DISTINCTIVE FEATURES OF WORKING WITH COLORS IN PAINTING SESSIONS

Abstract. In this article, you tried to show you the peculiarities and importance of working with colors in painting sessions, the laws and regulations of colorology, the task facing the creator and the instructions for how to perform it. Techniques for working with colors have been studied in painting sessions. This article, which is aimed at fully covering this topic, covers such issues as the rule of law in colorology, which future artists should master, as well as methods of teaching practical work.

Keywords: Shade-light, contrast, colorology, gamma, color circle.

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ЦВЕТОМ НА ЗАНЯТИЯХ ЖИВОПИСЬЮ.

Аннотация. В этой статье я постарался показать особенности и значение работы с цветом на занятиях живописью, правила цветоведения, задачу перед художником и способы ее выполнения. Приемы работы с цветом изучаются на уроках живописи. В данной статье, призванной полностью осветить данную тему, рассматриваются правила цветоведения, которыми должны овладеть будущие художники, а также уделяется внимание таким вопросам, как методика обучения практической работе.

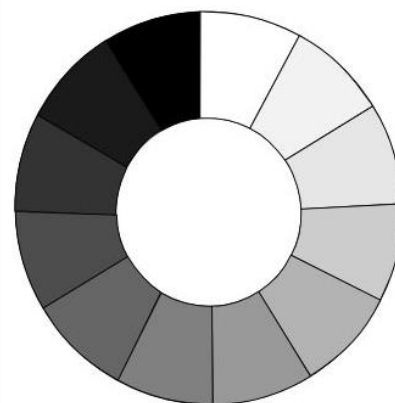
Ключевые слова: Тень-свет, контраст, цветоведение, гамма, цветовой круг.

Rang san'atdagi eng ifodali vositalardan biridir. Bu odamlarning his-tuyg'ulariga, holatiga, kayfiyatiga kuchli ta'sir qiladi. Inson tomonidan rangni idrok etish tabiiy ravishda atrof-muhit sharoitida rivojlandi va barcha individual xususiyatlar bilan ranglarni idrok etishning ilmiy asoslangan umumiy qonuniyatlari mavjud. Masalan, qizil rang quyosh, olov, qon, hayotning ramzi. Odatda quvonch, go'zallik, mehribonlik, iliqlik bilan bog'liq, ammo bu tashvish, xavf, hayot uchun tashvish degan ma'noni anglatadi.

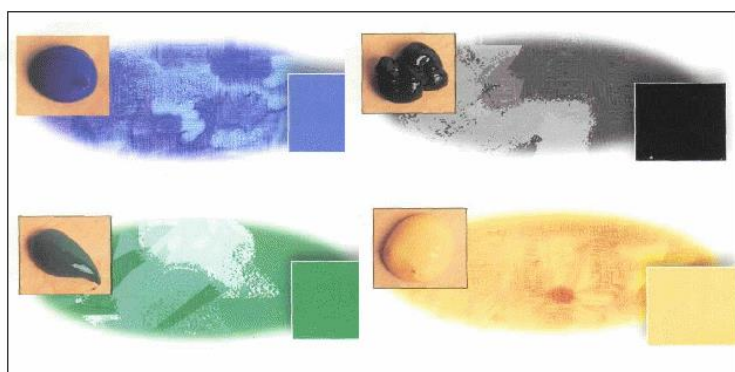

Oq rang ko'pincha tozalik, poklik, yoshlikni anglatadi, ammo bu ba'zi xalqlar orasida tinchlik, jonsizlik va hatto motamni anglatishi mumkin. Fizika nuqtai nazaridan qora rang bo'shliq, yorug'lik va rangning yo'qligi, uning an'anaviy ma'nosi - bu "tungi", odamga yoqimsiz, dushmanlik, qayg'u va o'lim kami ma'nolarni anglatadi.

Rangning ko'plab sirlari bor. Rassom uchun ob'ekt chiziq, hajmning shubhasiz ahamiyati bilan rang prizmasi orqali ko'rinadi. Uylar, odamlar, daraxtlar. Ranglar turli xil hodisalarni ifoda eta oladi. Unda u dunyo makonining o'ziga xos xususiyatlarini va undagi insonlar o'zining o'rnini his qiladi, u orqali rassom ko'pincha so'zlar bilan tushunishtirish qiyin bo'lgan hissiyotlarning eng nozik harakatlarini ifodalaydi. Rassom rang ta'sirida yangi san'at turining xususiyatlarini ochib beradi. Dunyoning ob'ektiv tasvirini berib, uni yangitdan tushuntirib berganday, tomoshabinning his-tuyg'ularini ifodalaydi. Buning uchun rangning hissiyotga aylanishi, asarning ma'nosini ochib berishi uchun uning mohiyatini tushunish kerak.

Biz iliq va sovuq rang haqida gapiramiz, shu bilan biz his-tuyg'ularimizning tabiatini aniqlaymiz. Biz rassomning his-tuyg'ularini ifoda etadigan sevimli rang kombinatsiyasi sifatida u yoki bu ustaning rangi haqida gapiramiz. Ma'lum darajada, biz rasmni yozishning asosiy bosqichlaridan biri sifatida rang, rang-barang echim haqida gapirishimiz mumkin. Rassom asarning ma'nosini to'liq ochib berish uchun o'z dizaynida zarur bo'lgan ta'sirga erishish uchun rangning butun elementini tashkil qilishi kerak. Ma'lumki tasviriy san'atning barcha turlarida rang muhim rol o'ynaydi. Rang gammasi deganda tasvirlarni ishlash jarayonida qo'llanadigan tus va ranglarning o'zaro muvofiq kelishini tushunamiz. Bu holatni quyidagi jonli misol bilan izohlasak

o'rinlidir, masalan, musiqa san'atidagi ovozlarning ma'lum notalar yordamida belgilanadi va foydalaniladi. Ular o'z holicha alohida-alohida, bir-biri bilan uyg'unlashtirilmay chalinsa ma'nosiz uzuq-yuluq ovozlardan iborat bo'lib qoladi. Agar ma'lum bandlikda va tartibda

uyg'unlashtirib chalinsa yoqimli bo'lib eshitaladi. Ma'noli tasavvurlar zavq berish qudratiga ega bo'ladi. Ularning sifati ovozlari o'rtasidagi vaqt masofasi, ovozlarning yo'g'oning ichkaligiga ham bog'liq. Rangtasvirlarini ishlash jarayonida ham xuddi keltirgan misolimiz kabidir, ya'ni har bir rang va tusning o'z yorqinligi va to'q-ochligi mavjud. Ularni nechog'lik bir-biriga mosini topib, o'zaro muvofiq tarzda qo'llasak shunchalik tasvir sifatida aksini beradi, ma'no tashish quvvatiga ega bo'ladi.

Agar bo'yoqlarni tasvir ob'ektiga zid holda birini juda yorqin, boshqasini nursiz qilib o'zaro bog'liqligiga moslamay ishlatsak, rangtasvir ma'nosiz va ta'sirsiz chiqib qoladi. Ranglarning yorqinlik kuchi va to'q-ochligi xuddi tabiatdagidek qilib olish va tasvirlashda qo'llash juda qiyin. Shu sababdan ham ular ochroq yoki to'qroq gammalarda tasvir ob'ektlariga mos tarzda, ma'lum nisbatlarda qilib olinadi.

Mo'ljalidagi olingan gammaga moslab tasvirning eng to'q va eng och qismlari darajasi belgilab olinadi. Shunda ishlangan tasvirlar yaxlitlik, qiziqarlilik kasb etadi, ta'sirchan chiqadi.

Kolorit kompozitsiyasining boshqa elementlari kabi g'oya bilan chambarchas bog'lanib, tomoshabinga mazmunni ravshan idrok qilishga yordam beradi.

Zavqli va ravshan koloritni ochiq ranglar bilan tuzib bo'lmaydi. Tomoshabinga hayot haqiqati, tabiiy ranglar gammasi, tabiat holati koloritini aks ettiruvchi fikr va his-tuyg'uni boyitadi.

Quyosh chiqishi yoki botishi, kunduzi yoki oydin kecha manzarasi, tuman yoki yomg'irli kun har xil kechinmalarni tug'diradi. Tabiatda har xil kolorit holati quvonchli daqiqalar bilan yoki sirli notinchlik bilan bog'liq. Charaqlagan quyoshli kuni yashil dalalar va o'rmonlar tasvirlangan kartina albatta quvonchli ruh bag'ishlaydi.

Kulrang bulut bilan qoplangan osmon tasvirlangan kartinadagi o'ychanlik kuzatishlar orqali rassom ifodali kolorit hosil qilish mumkin.

Tabiatda hamma narsalar rangi umumiy yoritilish natijasida bir-biri bilan refleks va o'zaro ranglar kontrasti uzviy bog'langan. Rassom hamma joyda ranglar garmoniyasini va "xunuk" va "qarama-qarshi" ranglar tonini bilishi, ularni bir-biri bilan bog'lay olishi kerak.

Ma'lumki, rangtasvir ishlashni rang vositasida ishlash jarayonida atrof-muhit holati va tasavvurot muhim ahamiyatga ega. Ular o'z rangi, tusi bilan o'zaro muvofiq yoki nomuvofiq bo'lishi mumkin. Rassom ana shunday o'zgarishlarni chuqur anglab, tahlil qilib, so'ng ifoda etishi kerak. Aks holda tasvir jonsiz, ta'sirsiz chiqib qoladi, o'rganayotganlar uchun bunday holatlarni hisobga olib tasvirlashda maishiy janrlar juda qo'l keladi.

Chunki unda buyumlardagi soya, teri, shu'lalar, rang tuslarining o'yini ifodaviyligi yaqqol ko'rinib turadi. Ular tasvir shaklini, yorqinligini, yaxlitligini ko'rsatishda xizmat kiladi.

Har bir narsa va xodisa tasvir etilar ekan, uni xuddi aslidagidek qilib aks ettirish mumkin emas. Buni ko'pchilik san'at nazariyotchilari va rassomlar, amaliyotchilar doimo ta'kidlab keladilar.

Zero, tabiatni tasvirlash undan olingan tasuvvurning qay darajadiligiga bog'liq, muhimi tabiat ko'rinishi realligi tasavvurini obrazli tarzda ifoda etsa, ishonarli bo'lsa shuning o'zi kifoya, o'zbek rassomlari ichida ham rangga juda e'tiborli

munosabatta bo'ladigan, uning go'zal uyg'unligini ifodalab bera oladiganlari ko'p. Bunday usta, mahorat egalari mo'yqalam sohiblaridan M.Nabiev, R.Axmedov, R.Choriev, B.Burmakin, B.Boboev, J.Umarbekov, A.Mirzaev, A.Ikromjonov, M.Toshmurodov, A.Nuriddinov, B.Maxkamov, F.Axmadaliyev va boshqalarning nomlarini misol qilib keltirishimiz mumkin. Ularning ko'plab ajoyib asarlari fikrimizni tasdiqlab turibdi.¹

Rangtasvirning ilmiy negizini rangshunoslik fani tashkil qiladi. Rangshunoslik bo'lg'usi rassomlarga ranglarni tabiatda hosil bo'lishi va tarqalishi masalalarini ularning atrof-muhit ta'sirida o'zgarib ko'rinishini, bo'yoqlarini tayyorlash va ulardan foydalanish yo'llarini o'rgatadi.

O'rta Osiyoda ranglar xaqidagi ta'limot qadimdan kitob miniatyurasi, naqqoshlik, devorlarga freska, panolar ishlash bilan bog'liq holda rivojlanib kelgan. Chunki musavvirlik hunari rang tanlash va ularni tayyorlay bilishni talab etadi. Shuning uchun har bir shogird, avvalo rang tayyorlash sirlarini va shu ishiga bog'liq kimyoviy jarayonlarni o'rgangan bo'lish kerak.

Ranglarni tabiatda qanday hosil bo'lishi va tarqalish hodisalari qadimdan olimlar va rassomlarning diqqatini tortgan. Uyg'onish davri buyuk rassomlari va nazariyachilari Mon Battista Alberti, Leonardo da Vinchi va boshqalar rangtasvir haqidagi asarlarida ranglarning xususiyatlari haqida yozganlar.

¹ A.Amanullayev RANGTASVIR N.; 2005 y

Rassom Leonardo da Vinchi kabi ushbu yo'nalishda ijod qiluvchi ko'plab ustalar mantiqiy ravishda tasviriy tajribalardan fazoviy loyihalar tajribalariga o'tdilar, nafaqat matoda uyg'unlikni topishga, balki uni butun yer yuzida tasdiqlashga intildilar. Atoqli va mashhur olimlar Nyuton, Lomonosov, Gelmgolslar ranglarning mohiyatini ilmiy asosda tekshirganlar.² Issak Nyuton qator tajribalar o'tkazib, oq yorug'likning ko'p rangli ekanligini isbotlagan, ekranda spektr ranglarni hosil qilgan. Buning uchun Nyuton quyoshning oq yorug'ligini derazadagi qora pardaning ingichka tirqishidan o'tkazgan va yo'liga uch qirrali prizma qo'ygan, natijada ekranda har xil ranglardan iborat keng yorug'lik dastasi ko'rilgan.³

Xulosa o'rnida shuni aytishim mumkinki, qulay muhit, o'qitish va tarbiyalashning samarali usullari ta'siri ostida o'quvchining rivojlanishi sifatli o'zgarishlarga uchraydi. Badiiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish o'quvchilarning kuzatish, atrofdagi narsalarning xususiyatlarini ko'rish, ularni bir-biri bilan taqqoslash, ularda umumiy va turli xil xususiyatlarni topish, asosiy narsani aniqlash, shuningdek bo'yoqlar bilan ishlashda texnik ko'nikma va ko'nikmalarni rivojlantirishga ta'sir qiladi.

REFERENCES

1. A.Amanullayev RANGTASVIR N.; 2005 y.
2. S. ABDIRASILOV, N. TOLIPO V, N. ORIPOVA RANGTASVIR T.; «O'ZBEKISTON» - 2006 y.
3. S.F.Abdirasilov. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. T.: «Fan va texnologiya», 2012, 232 bet.
4. R.Hudayberganov. "Rangshunoslik asoslari" – T.; G'.G'ulom nomidagi matbaa ijodiy uyi 2006 y
5. Volkov N. N. Rangtasvirda ishlash ahamiyati M.; 1985 y.

---

² A.Amanullayev RANGTASVIR N.; 2005 y

³ S. ABDIRASILOV, N. TOLIPO V, N. ORIPOVA RANGTASVIR T.; «O'ZBEKISTON» - 2006 y.